

УДК 821.161.2 – 31 Копиленко.09

І.А. Коломісць

**ПРОБЛЕМНІ ГРАНІ ДИЛОГІЇ «ДУЖЕ ДОБРЕ»
І «ДЕСЯТИКЛАСНИКИ» О. КОПИЛЕНКА ЯК РОМАНУ
ВИХОВАННЯ
У СОЦРЕАЛІСТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ**

Сучасний етап вивчення української літератури характеризується активним зверненням дослідників до аналізу творів, котрі через низку політико-ідеологічних причин були вилучені з читацького та наукового кола. Однак існує величезний пласт радянського літературного продукту, створеного в рамках соцреалізму, і він потребує свіжого погляду та нових інтерпретацій. Мета статті полягає в тому, щоб здійснити аналіз проблематики діалогії О. Копиленка «Дуже добре» і «Десятикласники» з позицій розвитку у соцреалістичній парадигмі такого жанру, як роман виховання.

Питання роману виховання в радянській літературі цікавило таких дослідників, як А. Терц, К. Кларк, Х. Гюнтер, Є. Добренко, М. Голубков та ін. Радянська влада проголосила курс на розбудову соціалізму, зростали масштаби й темпи виробництва, існувала необхідність у значних людських ресурсах. Держава потребувала створення засобами мистецтва героїчного образу «будівника нового життя». По суті, владі потрібна була дешева робоча сила, проте факт подібної експлуатації вирішено було «залакувати» щирим ентузіазмом, відданістю народу й партії. Подібні художні образи стали ефективним і потужним зразком для наслідування кожною соціалістичною людиною. Уже в 1934 році під час Першого з'їзду радянських письменників було ухвалено Устав, де зазначалося, що соціалістичний реалізм як метод має виконувати завдання «ідейної переробки і виховання трудящих у дусі соціалізму» (визначення соцреалізму). Це було проголошенням курсу на створення нового героя, у відношенні якого Є. Добренко підкреслив: «...поштовхом до його розвитку і сюжетом його “становлення” є перековка.

Інакше кажучи, цей сюжет пов'язаний з насильством, а завдання радянського роману чи фільму про героя, який “живе в процесі становлення”, фактично зводиться до приховування і не-показу цього насильства» [3, с. 291]. Найяскравіше перековка людини шляхом насильства над її особистістю постає в сюжетах, де зображено досвід масового перетворення колишніх «ненадійних», злочинних чи «шкідницьких» елементів у повноцінних робітників, «свідомих» членів радянського суспільства. Мотиви виховання чи «перековки» людини в умовах праці стають помітними в романах межі 1920–30 рр.: «Так гартувалася сталь» М. Островського, «Соть» Л. Леонова, «Час, уперед!» В. Катаєва тощо. У той же час письменники працювали над проблемою дитячого виховання, і з'являлися твори, героями яких є малолітні бешкетники або злочинці: повість «Республіка Шкід» Г. Белих і О. Пантелєєва, повість «Вуркагани» та роман «Ранок» І. Микитенка, а найвідомішим твором стала «Педагогічна поема» А. Макаренка.

У дискурсі виховання нової радянської людини О. Копиленко створив роман «Дуже добре» у 1934 році, який викликав жваву дискусію серед критиків, але разом з тим його із захватом сприйняли читачі. Згодом письменник продовжив історію головних героїв у романі «Десятикласники» 1936 року. Попри наявність певних критичних зауваг з боку тодішніх дослідників, саме ця діалогія дозволила О. Копиленку остаточно «реабілітуватися» після роману «Визволення», що був сприйнятий ідеологічно-заангажованою критикою як націоналістичний. Тож письменник по виході діалогії про школу потрапив до лав лояльних радянських письменників, попрощавшись із репутацією ненадійного колишнього члена ВАПЛІТЕ і послідовника М. Хвильового.

Активно обговорювали діалогію радянські критики та науковці: Б. Коваленко, Л. Смільсон, С. Маршак, П. Свідер, С. Іванюктаїн. Однак ці дослідження були написані в дусі доби. Наприклад, Б. Коваленко, виправдовуючи наявність в романі «Дуже добре» психологічно розроблених персонажів, зазначив: «Психологія при тому береться не сама по собі, а в широкому контексті класових взаємин і впливів» [6, с. 158]. Тим часом складна тематично-проблемна структура діалогії «Дуже добре» і «Десятикласники» дозволяє шляхом застосування сучасних

підходів до вивчення соцреалізму виявити й розглянути актуальні на той час питання про розвиток школи 1930-х рр., виділити особливості виховання дітей в умовах радянського суспільства.

Сюжет діалогії побудовано навколо історії головних героїв – українських школярів Кіри Коваль, Вови Поради, Руфи Гольдман, Аркадія Трояна, а також їхніх однокласників та вчителів. На першому плані – проблема шкільної освіти та її реформування: зображена письменником українська школа переживає момент перебудови. Зокрема, у тексті часто згадуються такі зміни – вчителька Ольга Карлівна, що належить до табору «позитивних» персонажів, говорить: «В школі зараз працювати важкувато, доки ми її перебудуємо <...> Ми й у Москву писали про те спотворене поняття колективної праці школярів. Писали, що далі не можна навчати за безглуздим бригадним методом, за штучно вигаданим дальтонпланом, без найсуворішої дисципліни в класі» [7, с. 47-48]. Згаданий тут дальтон-план (лабораторно-бригадна організація навчання) був частиною оригінальної системи освіти, яка склалася в Україні у 20-х рр. у результаті тривалих педагогічних експериментів. У цей час виник новий тип педагогіки – педологія, що ґрунтувався на засадах рефлексології (наука про рефлекси як базу поведінки людини). Педологи обстоювали ідеї про вільне виховання дитини, про залежність змісту, організації та методів навчання виключно від інтересів і потреб дитини [8, с. 302]. У романі «Дуже добре» О. Копиленко подає художню інтерпретацію цього явища, коли розповідає про колишні порядки у класі: «Ще тієї зими, коли були вони в шостому класі, в бригадах було привілля для декого. Не сподобалось, приміром, Сашкові Мостовому слухати урок – взяв і вийшов, нікого не питаючись. Не схотів відповідати – і не відповідає! Щодня непорозуміння» [7, с. 36].

Педологічну концепцію відстоювали А. Залкінд, О. Залужний, І. Соколянський. В Україні педоцентризм набув поширення ще в 1917–21 рр. завдяки зусиллям С. Русової та Я. Лепіги. Згодом у педагогічну сферу почали проникати класово-партійні вимоги. Врешті-решт, Постановами ЦК ВКП(б) «Про початкову і середню школу» (1931), «Про навчальні програми і режим в середній школі» (1932) засуджувалися всі досягнення педології, було проголошено переорієнтацію

освітньої сфери на урок як основну форму навчання, систематичний виклад матеріалу вчителем, сталий склад учнів і розклад тощо. У 1936 році Постанова «Про педологічні перекирування в системі Наркомосу» взагалі визнала педологію шкідливою, вказавши на її антинауковий, антимарксистський характер [9]. Нові доктрини радянської влади викреслили всі надбання педології, серед яких, передусім, формування цілісної й багатогранної людської особистості, вільне навчання, самостійний пошук інформації, пристосування умов середовища до інтересів дитини. Разом із тим, перераховані постанови призвели до уніфікації загальносоюзної системи освіти, а отже – до ліквідації української освітньої специфіки на користь російського взірця [8, с. 303].

Як бачимо, радянські керівники прагнули не тільки виховувати дисциплінованих будівників соціалізму зі звичайних прихильників більшовицьких ідей (що О. Копиленко фіксував у попередньому романі «Народжується місто» 1932 р.), не тільки перевиховувати так званих ворогів, чи «шкідників», вказуючи їм на працю як головний засіб досягнення загального щастя («Педагогічна поема» А. Макаренка 1933–35 рр.) – партійні лідери були налаштовані на рішучу перебудову шкільної освіти, яка б дозволяла змалечку плекати у дітей партійно-класовий світогляд, звичку покійрно сприймати чинну владу або будь-які організовані нею зміни або нововведення. Йдеться про проблему виховання особистості, яка у творові розв'язується через заперечення вільного розвитку й становлення людини на користь залежності від політико-державної системи.

Перипетії шкільної освіти О. Копиленко дуже виразно відображає в дилогії, однак автор, висловлюючи лояльність, усі «нововведення» трактує виключно в позитивному ключі: «Які події! З цього року вже десять класів і запроваджуються іспити... Бригадний метод визнано невірним. Учитель повинен працювати з усім класом і питати кожного учня окремо. З бригадою було легко – хто знав, хто не знав, не розбереш – гуртом вивозили один одного. А тепер не вивезеш – самому треба знати!» [7, с. 36].

Тенденція поділу персонажів дилогії на «позитивних» і «негативних» фіксується вже на рівні змалювання шкільного класу, де погляди

одних різко протиставлено думці інших. Провідні позитивні персонажі тут наділені лідерськими якостями: Вова Порада є старостою класу, Кіра Коваль – головою піонерського загону (піонерський загін – 30–40 учнів, звичайно – стандартний шкільний клас), Аркадій Троян – ланковим найкращої ланки (ланка – найменша одиниця піонерського руху, 5-10 учнів), Руфа Гольдман – членом редколегії і художником стінгазети. Проблему переходу до нової освітньої системи письменник втілює на основі відносин між піонерським активом і дітьми, що не визнають нового ладу: Марко Бобир, Маруся Рожко, Сашко Мостовий, Яша Баркін. Окрім того, опозиція виникає також всередині педагогічного колективу. За словами С. Іванюка, «на боці передового, майбутнього й кращі вчителі школи: завпед Пилип Данилович Кужіль, класний керівник 7-а Ольга Карлівна Райко, молода вчителька біології Валентина Сидорівна Крайчик» [4, с. 116]. До противників нової системи належать завідувач школи Платон Юліанович Курокрут – байдужа до педагогічної роботи людина, вчитель географії Василь Петрович Чернуха – вже звик працювати за «новими» педологічними методами 1920-х рр. і не хоче від них відмовлятися, старший вожатий Слава Гутман – захищає інтереси адміністрації, а не школярів.

У перебігу сюжетних колізій роману «Дуже добре» негативні персонажі-педологи ліквідуються – шляхом звільнення з посад, вони навіть не отримують можливості перевиховання. На відміну від учнів, які піддаються «перековці»: так, Марка Бобира, який дружив із хуліганом Сашком Мостовим, обирають головою авіамодельного гуртка, даючи йому шанс виправитися; Маруся, справжня модниця, не схожа на звичайних піонерок, стає на чолі театрального гуртка, а в період закінчення десятого класу вона одружується. Мотив боротьби із «ідеологічним ворогом» автор розвиває в наступному романі «Десятикласники»: ворогом є шпигун Медовий, який прагне викрасти важливі креслення з заводу, де працює мати Аркадія Трояна. Але за стандартною для соціалістичного роману схемою Медового ліквідовано – його затримали органи НКВС.

Варто відзначити, що в другому творі диалогії з'являється новий тип «ворога радянського суспільства»: якщо в романі «Дуже добре»

опозицію позитивним героям складають окремі особистості, члени шкільного колективу чи місцевого соціуму (опікуни Тамари Незабудь), то в наступному творі «Десятикласники» діяльність ворогів розширюється до державних масштабів – Медовий вже є загрозою не просто для окремого підприємства, галузі, а для всієї країни. Суспільно-ідеологічна проблема боротьби з опонентами базується на поширенні в соцреалістичному мистецтві образу ворога, який деякі дослідники називають навіть архетипним у всій системі радянського міфотворення [1, с. 743]. З цього приводу Є. Добренко зазначив: «Тема ворога набуває нових рис в другій половині 30-х років, поєднуючись із класовою народно-патріотичною доктриною: тепер внутрішній та зовнішній вектори злилися в зображення ворога-диверсанта і шпигуна» [2, с. 194]. Дослідник визначає існування цілого діапазону іпостасей «ворога» в соцреалістичній літературі – від «ворога народу», «шкідника» до «соціал-фашиста». Подібна градація образу ворога спостерігається в О. Копиленка: у романі «Десятикласники», що писався протягом 1936–38 рр., автор відбив радянську ідеологію, спрямовану на підготовку до війни з фашистськими нападниками: «Якщо фашисти нападуть на нашу Батьківщину, я хотіла б потрапити у ворожий тил, скажімо, в столицю фашистської держави, і зробити якийсь самовідданий вчинок» [7, с. 338], – розмірковує Кіра в розмові з друзями. Художніми засобами конструюється цілком конкретна модель ворога, якому віддана піонерка готова дати відсіч, і цей ворог – умовний фашист, не називається конкретно його національність чи громадянство. Мілітаризація проблематики твору яскраво свідчить про особливості реалій тих років: проголошуються вектор на протистояння зовнішній загрози, навіть якщо вона виявиться надуманою, і обов'язок радянської людини не шкодувати на це сил чи власного життя. Як видно з наведеної вище репліки Кіри Коваль, ідеальний образ радянської людини наповнюється ідеологією самопожертви. У цьому контексті виникає важлива проблема соцреалізму – проблема вибору між особистим і суспільним. У системі радянського міфотворення розв'язання цієї дилеми з позицій соцреалістичного методу є безсумнівним – колективне перемагає над індивідуальним. Кіра продовжує: «Мені випадає доручення – яким

завгодно способом вказати радянським пілотам, куди кидати бомби <...> Вибігаю я на площу – і вмить спалахує величезна пожежа, яскраве полум'я здіймається вище будинків. Це горю я...» [7, с. 338]. Такий вчинок є маркером характерного для соцреалізму явища героїзму як головної риси кожного позитивного героя. Сама епоха відповідно до проекту партійної верхівки була часом формування радянської нації, а отже вони вважали її величною епохою, яка потребує своїх величних героїв і їхніх подвигів. Тому про самопожертву у творів так легко говорить тендітна десятикласниця Кіра – цей стереотип у суспільстві дійсно закладався через апарат пропаганди.

Говорячи про радянський героїзм як феномен, Є. Добренко наголошує на його провідних рисах [3, с. 391]. По-перше, це «героїзм повсякденності, а не патетичний жест» – слова Кіри є лише мрійливим припущенням, але на тлі її поведінки у читача не виникає сумнівів у тому, що вона здатна на такий вчинок. По-друге, героїзм має масовий характер – ентузіазм Кіри розділяють всі її товариші з табору «позитивних» персонажів. По-третє, героїзм відповідає історичному процесу – самопожертва для Кіри є закономірним проявом на тлі історичного розвитку її Батьківщини. Слід зазначити, що семикласники не тільки на словах прагнуть творити «краще майбутнє», вони намагаються втручатися в усі довколишні проблеми і розв'язувати їх, що виглядає ідеалізовано-утопічним. Наприклад, піонерський актив, на чолі з Кірою, Аркадієм та Вовою, зголосився написати листа «в ЦК партії і народному комісару освіти» не лише про те, «що погані сніданки і вчора шестеро учнів мало не отруїлися, а про все і про всіх» [7, с. 161]. У дитячому задумі виявляються риси нового радянського героїзму, їх один з персонажів, учитель Пилип Данилович Кужіль, називає «класовою чуйністю і почуттям справедливості радянського громадянина» [7, с. 168].

Повертаючись до мотиву самопожертви як результату розв'язання ключової для соцреалістичної парадигми проблеми вибору між особистим і суспільним, варто сказати, що цей мотив характерний не тільки для літератури соцреалізму, але й для творів більш раннього періоду радянської літератури. Відданість колективу і державі, жертвування особистим комфортом чи щастям демонструють багато героїв тогочасних

романів – це виробничі твори «Цемент» Ф. Гладкова, «Провідна вісь» В. Ільєнкова, «Час, уперед!» В. Катаєва. порушено цю проблему і в попередньому романі О. Копиленка «Народжується місто», коли працівниця їдальні Марфа до останнього дня вагітності і після народження сина перебуває на роботі, а головні персонажі Микита Павлюк та Таня Кааб мають ненормований робочий день, навіть ночують на робочому місці.

Хоча колективно-центристська свідомість головних персонажів діалогії О. Копиленка переважає над особистою сферою, все ж письменник звертається й до зображення проблем радянської родини як маленької частини великого державного механізму. Питання про свободу в сфері статевих й шлюбних стосунків (які посідають важливе місце в проблематиці роману «Визволення» О. Копиленка) до середини 1930-х рр. цілком зникли, оскільки партійне керівництво на чолі зі Сталіним повернуло традиційній родині статус «осередку суспільства», всіяко сприяло зміцненню радянської сім'ї. Сім'я стала символізувати соціальний добробут громадянина, виникало асоціативне зближення керівників держави з образами «батьків», радянських героїв – з образами «синів і дочок», а власне держави – з «родиною» чи «плем'ям»: «Запропонована суспільству нова основоположна метафора породила стандартний набір символів, які представляють фальшиву картину організованості з метою закріплення суворо ієрархічної державної структури» [5].

Дуже показовою в розрізі особистої проблематики виглядає сімейна історія Кіри Коваль. Письменник порушує проблему переживання дитиною розлучення батьків: мати Кіри Ганна Дмитрівна кинула родину заради іншого чоловіка, Сергія Бубиря. Семикласниця важко переживає відсутність матері, хоча її з любов'ю виховують батько Максим Семенович і бабуся Одарка. Своєрідною ілюстрацією до суспільних процесів тих років виявляється сюжетний момент про повернення матері, яка настраждалася поруч з чужим чоловіком, у родину. Тобто відбулося символічне возз'єднання сім'ї як державної опори, фундаменту.

Однак у діалогії першочергове право на існування заслуговує лише певний формат родини – не тільки побудованої на взаємній любові

та повазі, але й такої, що відповідає суспільно-ідеологічному вектору держави. Історією семикласниці Тамари Незабудь репрезентується проблема сирітства – вона втратила батьків, її виховує Степанида Пещера. Родина є неблагополучною, адже опікунка жорстоко поводиться з Тамарою, не годує і часто не дозволяє ночувати вдома. Образи Степаниди і її чоловіка Бориса наділено виразними прикметами «міщанства», їм письменник надає гротескності – саме ці невдахи-садисти виявляються ще й ідеологічними «шкідниками», бо поширюють серед молоді пригородницькі, дореволюційні видання, які в СРСР були визначені «антирадянськими», вилучені з бібліотек і переважно знищені. Від цих бузуврів-пропагандистів Тамару рятує шкільний колектив: однокласники приходять з візитом до Степаниди, вимагаючи від неї пустити Тамару до її законної оселі, але наштотвхуються на опір. Врешті дівчину бере під свою опіку родина шкільного сторожа. Отже, письменник акцентує на виключній ролі радянського колективу в долі пересічного його члена, навіть якщо це колектив підлітковий. Саме завдяки зусиллям «маси» Тамара віднаходить собі нову родину – цей символічний перехід до нового суспільного осередку зусиллями колективу є важливим елементом явища, якому дослідниця К. Кларк дала назву «сталінського міфу про “велику сім’ю”».

Таким чином, можемо дійти висновку про те, що в діалогії «Дуже добре» і «Десятикласники» О. Копиленко торкається широкого спектру актуальних для того періоду проблем. Шляхом залучення до аналізу сучасних поглядів на цю проблематику маємо змогу виокремити виразні ідеологічно-марковані чинники у конструюванні художньої основи романів, які створюють ефект однобічного авторського трактування суспільно-політичних реалій. Але разом з тим за відлунням пропагандистських гасел постає широка панорама дійсності, яка дозволяє максимально об’єктивно й глибоко поглянути на життя дитини в українській школі та українській родині 1930-х рр. Цікавими для дослідження з сьогоденішньої позиції виявилися різноманітні проблеми: шкільної освіти та її реформування, виховання особистості в школі та в сім’ї, вибору між особистим і суспільним, переживання дитиною розлучення батьків і сирітства. Вивчення цих проблем, а також інших

компонентів художньої структури діалогії відриває широкі перспективи для подальших досліджень, у тому числі міждисциплінарних.

До того ж, аналіз проблематики діалогії дозволив визначити приналежність цих творів до різновиду радянського роману виховання з такими його обов'язковими рисами, як поділ персонажів на «позитивних» і «негативних», героїзм як особливість провідних «позитивних» персонажів, ідейно-тематичний вектор на «перевиховання» чи «перекровку» частини «негативних» образів або на оголошення їх «ворогами» і подальше покарання чи ліквідацію.

Література

1. Гюнтер Х. Архетипы советской культуры / Ханс Гюнтер // Соцреалистический канон. – СПб.: Академический проект, 2000. – С. 743-784.
2. Добренко Е. Метафора власти : Литература сталинской эпохи в историческом освещении / Евгений Добренко. – Munchen: Verlag Otto Sagner, 1993. – 408 с.
3. Добренко Е. Политэкономия соцреализма / Е. Добренко. – М.: Новое литературное обозрение, 2007. – 592 с.
4. Іванюк С. С. Адресат – майбутнє. Герой і концепція адресата української радянської прози для дітей (1917–1941) / С. С. Іванюк. – АН УРСР, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка ; [відп. ред. М. Г. Жулинський]. – К.: Наук. думка, 1990. – 128 с.
5. Кларк К. Сталинский миф о «большой семье» [Електронний ресурс] / Катерина Кларк // Кафедральная библиотека (Сайт кафедры новейшей русской литературы филологического факультета РГПУ им. А. И. Герцена). – 2008. – Режим доступу : <http://novruslit.ru/library/?p=15>.
6. Коваленко Б. Проблемы прозы / Б. Коваленко // Радянська література. – 1936 (липень). – Кн. 7. – С. 142-170.
7. Копиленко О. І. Дуже добре. Десятикласники / Олександр Копиленко. – К.: Веселка, 1980. – Том II. – 368 с.
8. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник / М. В. Левківський. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
9. Постанови партії та уряду про школу. – К.–Харків: Рад. шк., 1947. – 152 с.

10. Смутьсон Л. Образы і схеми / Л. Смутьсон // Літературна критика. – 1939. – № 4. – С. 96-109.
11. Терц А. Что такое социалистический реализм [Электронный ресурс] / Андрей Синявский (Абрам Терц) // Антология самиздата : сост. М. Барбакадзе. – Режим доступа : <http://antology.igrunov.ru/authors/synyavsky/1059651903.html>.

Анотація

І. А. Коломісць. Проблемні грані діалогії «Дуже добре» і «Десятикласники» О. Копиленка як роману виховання у соцреалістичній парадигмі

У статті розглядається проблематика діалогії «Дуже добре» і «Десятикласники» О. Копиленка – найяскравіших романів 1930-х рр., присвячених темі дитячого виховання і кардинальним змінам в українській системі виховання того періоду, пов'язаних із забороною педології. Аналіз творів письменника дозволив окреслити коло центральних проблем діалогії і визначити своєрідність їхнього художнього втілення. Враховуючи сучасні підходи до проблеми соціалістичного реалізму в радянській літературі І половини ХХ століття як естетично-ідеологічного явища, виділяємо такі провідні проблеми творів: реформування шкільної освіти, виховання дитини, вибору між особистим і суспільним на користь останнього. Ці романи О. Копиленка посідають чільне місце в українській дитячій літературі радянського періоду, залишаючись певною мірою актуальними і для сучасного читача, який прагне з позицій сьогодення подивитися на художню панораму життя школи й сім'ї 1930-х рр. В результаті дослідження діалогії виділено виразні елементи радянського роману виховання як провідного жанру для парадигми соціалістичного реалізму 1920–1950-х рр.

Ключові слова: дитяча література, соцреалізм, роман виховання, образ ворога, педологія.

Аннотация

И. А. Коломиец. Проблемные грани диалогии «Очень хорошо» и «Десятиклассники» А. Копыленко как романа воспитания в соцреалистической парадигме

В статье рассматривается проблематика диалогии «Очень хорошо» и «Десятиклассники» О. Копыленко – наиболее ярких романов 1930-х гг., посвященных теме детского воспитания, а также развития украинской

школы того периода. Анализ произведений писателя позволяет очертить круг центральных проблем диалогии и определить своеобразие их художественного воплощения. Учитывая современные подходы к проблеме социалистического реализма I половины XX века как эстетико-идеологического явления, выделяем следующие главные проблемы произведений: реформирования школьного образования, воспитания детей, выбора между личным и общественным в пользу последнего. Данные романы А. Копыленко занимают видное место в украинской детской литературе советского периода, оставаясь в определенной мере актуальными и для того современного читателя, который стремится с современной точки зрения посмотреть на художественную панораму жизни школы и семьи 1930-х гг. Результатом исследования диалогии стало определение выразительных элементов советского романа воспитания как ведущего жанра в парадигме социалистического реализма 1920-1950-х гг.

Ключевые слова: детская литература, соцреализм, роман воспитания, образ врага, педология.

Summary

Iryna Kolomiets. Problem Facets of the Novels «Very good» and «Tenth» by O. Kopylenko as Bildungsroman in the Socialist-realist Paradigm

The article deals with problems of novels «Very good» and «Tenth» by O. Kopylenko. These are the brightest novels of the 1930th on the subject of children's education and development of the Ukrainian school of the period. Analysis of the writer's works allows to select the central problems of the novels and to determine that the artistic expression of the novels is significantly ideological. However, considering detailed modern approach to the socialist-realist process which existed in the first half of the XX century, we must say that nowadays major problems are still relevant. These are: the problem of reforming school education, the problem of raising a child and problem of a choice between private and public. The novels occupy a prominent place in the Ukrainian children's literature of the Soviet period. However, they will be interesting to the readers of all ages, who seeks to consider from the modern point of view the artistic panorama of life at school and family in the 1930th. Based on research of the problems raised by writer, we can select in the novels the expressive elements of the Soviet Bildungsroman. This genre was characterized as the paradigm of the socialist Realism in the 1920-1950th.

Keywords: children's literature, Socialist Realism, Bildungsroman, image of the enemy, pedology.

Інформація про автора

Коломієць Ірина Анатоліївна – ORCID: 0000-0001-7330-3123; аспірантка кафедри історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна